

Reactie TNO - consultatie BHOS notitie

Geachte minister van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, Geachte mevrouw Schreinemacher,

Deze reactie is een gezamenlijk reactie van verschillende onderdelen van TNO te weten: **TNO Energietransitie Unit**, **Geologische Dienst Nederland** (onderdeel van TNO) en **TNO Innovation for Development**

TNO is het onafhankelijke Innovatie Instituut van Nederland met 3600 medewerkers en een omzet van 540 M€ in 2020. Bij TNO innoveren we voor een gezonder, veiliger en duurzamer leven. En voor een sterke economie. Sinds 1932 maken we kennis en technologie beschikbaar voor het algemeen belang in binnen- en buitenland. <http://www.tno.nl>

TNO Energietransitie is de kennis- en onderzoekspartner van de overheid en bedrijven om gezamenlijk tot een Nederlandse energiehuishouding zonder CO₂-emissies te komen in 2050. Dit onderdeel van TNO telt ruim 700 wetenschappelijke onderzoekers en adviseurs. De ambities van de unit TNO Energietransitie zijn geformuleerd in vier programma's (roadmaps) die aansluiten bij de Nederlandse energieagenda en regeerakkoord: duurzame elektriciteit, CO₂-neutrale industrie, duurzame ondergrond en systeemtransitie.

De **Geologische Dienst Nederland (GDN)** draagt als het kenniscentrum van de ondergrond bij aan de ambities van TNO op het gebied van de energietransitie en aan maatschappelijke thema's als veilige en leefbare delta en de effecten van mijnbouw. GDN voert namens het ministerie van Economische Zaken en Klimaatbeleid een gedelegeerde taak uit voor advisering en informatie over aangelegenheden die verband houden met de ondergrond.

TNO Innovation for Development is een TNO-breed programma met als doel het leven van 1 miljoen mensen in lage- en middeninkomenslanden te verbeteren. In partnerschap ontwikkelen we oplossingen voor lokale vraagstukken en implementeren we duurzame systeeminnovaties met een gezond businessmodel op het gebied van voeding, circulaire economie, bouwmaterialen, duurzame energie, gezondheid en digitalisering. Deze inspanningen leiden tot ondernemerschap, werkgelegenheid, inkomensgeneratie en betaalbare toegang tot basisvoorzieningen voor iedereen en dragen bij aan de Sustainable Development Goals.

In de beantwoording van de 10 consultatievragen hebben wij de volgende overkoepelende kernpunten geïdentificeerd die we vanuit TNO onder de aandacht willen brengen:

1. **Maak gebruik van de expertise, kennis en rol van publieke toegepaste kennisinstututen**

Binnen Europa zijn wij als TNO Energietransitie en GDN toonaangevend en staan wij al jaren aan de basis van Europese samenwerking rondom innovatie en integratie van kennis en informatie over de energietransitie en de ondergrond. Ook internationaal worden wij al regelmatig gevraagd om een bijdrage te leveren aan bovenstaande thema's in ontwikkelingslanden. Binnen de huidige kaders en financiële randvoorwaarden zijn wij nauwelijks in staat hier zelfstandig invulling aan te geven. De huidige Nederlandse internationale instrumenten zijn beperkt, kortstondig en/of niet geschikt voor toegepaste kennisinstututen aangezien ze op universiteiten of op het bedrijfsleven/handel geënt zijn. Hierdoor wordt de kennis, expertise en rol (zie ook kernpunt 5) van TNO en andere instututen voor toegepaste kennis (TO2) zeer beperkt ingezet in

de Nederlandse overheidsaanpak rondom mondiale vraagstukken. Dit geldt ook voor het aansluiten bij Europese initiatieven buiten Europa bijvoorbeeld rondom de EU Green Deal en Africa – EU Partnership. Dit wordt onderschreven door de Commissie Saarloos in hun evaluatie van de TO2-instellingen¹.

2. Van “Aid en Trade” naar Business met Impact met een juiste balans tussen business en sociale en lokale impact

Zoals hierboven beschreven zijn wij als TNO actief op zowel het ontwikkelings- als handelsperspectief en herbergen dan ook beiden perspectieven. Wij herkennen dus ook de uitdagingen die er zijn bij de integratie, synergiën en verschillen rondom “aid” en “trade”. Wij verenigen die begrippen en noemen het ‘business met impact’. Deze reactie is bewust gezamenlijk opgesteld - vanuit de verschillende TNO disciplines - om te komen tot meer geïntegreerd verhaal met hier en daar accent verschillen.

Bij business met impact is een juiste balans tussen business en het genereren van sociale en lokale impact van belang. Deze balans kan verschillen tussen MIC's en LIC's. Internationale initiatieven zoals (TCFD, UN Guiding Principles, ESG) zijn een eerste stap. Het aansluiten bij de lokale context en lokale spelers is altijd essentieel. Europa kan — met Nederland als klimaatkoploper zoals het coalitieakkoord ambieert — zich onderscheiden door in te zetten op een eerlijke groene klimaattransitie, in tegenstelling tot een business-opportunitybenadering door landen als China². Een duurzame transitie is niet vanzelfsprekend een eerlijke transitie. Een eerlijke transitie betekent ook het respecteren van alternatieve transitietrajecten in LIC's en MIC's.

3. Nederlandse transitie als internationale “kraamkamer” van hoogwaardige duurzame technologieën

Nederland dient zich als sterk economisch ontwikkeld en hoogwaardige kennisland in te zetten om “kraamkamer” te zijn voor oplossingen van mondiale vraagstukken. In de “twin transitie” dient Nederland: 1.) zorg te dragen voor zijn eigen bijdrage aan de problematiek 2.) een voorbeeldfunctie te vervullen 3.) oplossingen te ontwikkelen en nationaal toe te passen 4.) internationale impact genereren op deze mondiale vraagstukken en transitie. Dit vraagt van BHOS beleid (i.s.m. anderen) het volgende:

- ✓ Een sterke internationale agenda, activiteiten en afstemming en verbinding van het Nederlandse topsectoren en met missie gedreven beleid van EZK met het BHOS beleid. Hiermee kan de impact van de unieke kennis, expertise en innovaties die in Nederland worden ontwikkeld vermenigvuldigd worden.
- ✓ Ontwikkeling van publiek private samenwerkingsverbanden (overheid, kennisinstellingen en bedrijfsleven) met internationale ambities en strategieën rondom een select aantal hoogwaardige duurzame technologieën die ingezet worden in onze eigen transitie en internationaal onderscheidend zijn en impact kunnen genereren in (lage en) midden-inkomenslanden (MIC's).
- ✓ Inzetten op hoogwaardige duurzame technologieën en oplossingen in met name MIC's. In Nederland zelf speelt hoogwaardige technologie een vooraanstaande rol in onze economie; in onze eigen “twin-transitie” en bij onze nationale kennispartijen. In MIC's is de toepassing van dezelfde hoogwaardige duurzame technologieën essentieel in het benutten van de kansen en aanpakken van de uitdagingen in hun twin-transitie. Hiermee ontstaat er meer overlap en synergie tussen waar Nederlandse bedrijfsleven en kennispartijen aan werken in de Nederlandse twin-transitie en waar MIC's behoefte aan (gaan) hebben. Voor LIC's kunnen

¹ Evaluatiecommissie TO2 (2021) - Evaluatieonderzoek organisaties voor toegepast onderzoek (TO2)

² Medinilla et al. (2022) – The geopolitics of African Renewable Energy – European and Chinese investment in a global green transition

ook hoogwaardige technologische oplossingen ontwikkeld worden, maar daar speelt nog sterker mee dat ze ook low-cost moeten zijn;

- ✓ Transitie hier en daar verbinden: wederzijds leren, agenderen, verbinden en betrekken.
- ✓ Versterken van kennisoverdracht en capacity building aan kennisinstellingen aan LMICs rondom deze duurzame technologieën en oplossingen.
- ✓ Regie te nemen in de besteding van de Nederlandse bijdrage aan internationale klimaatfinanciering en deze (gedeeltelijk) te koppelen aan de “kraamkamer” functie. Het grootste deel van de Nederlandse publieke bijdragen wordt tot op heden gestort in multilaterale fondsen en bijdragen aan internationale organisatie^{3,4}. Dit betekent dat Nederland voor het bereiken van zijn internationale klimaatbeleidsdoelen sterk afhankelijk is van externe partners. Door zelf het initiatief te nemen op een aantal onderscheidende thema's/technologieën - waar het Nederlandse bedrijfsleven een positie op kan ontwikkelen - en dit te ondersteunen met klimaatfinanciering kan een duurzaam internationaal verdienvermogen ontwikkeld alsmede klimaatimpact in het buitenland

4. Focus, massa en langere termijn

Maak een keuze voor 1-2 onderwerpen per land en zet daar (voor langere tijd) als Nederland vol op in en ontwikkel daarmee een goede zichtbare rol op grote transitie. Ontwikkel nationale roadmaps op de onderwerpen door onafhankelijke partijen en ga hierop ook de samenwerking aan met ander innovatieve landen.

5. Toegepaste kennis als verbinder, vooruitgeschoven post en in buitenlands beleid (Science in and for diplomacy)

Betrek de Nederlandse onafhankelijke toegepaste kennisinstellingen zowel intern (science in diplomacy) als extern (science for diplomacy). Het zit in het DNA van de Nederlandse toegepaste kennisinstellingen en is de wettelijke opdracht om in Nederland mensen en kennis te verbinden om de concurrentiekracht van bedrijven en het welzijn van de samenleving duurzaam te versterken. Met hun kennis over de toepassing van hoogwaardige duurzame technologieën en hun brugfunctie tussen overheid en bedrijfsleven kunnen zij ook internationaal een rol spelen bijvoorbeeld als vooruitgeschoven post in publiek-private samenwerking richting MIC's en in capacity building activiteiten richting LIC's.

---

³ Ministry of Foreign Affairs (2020) – Annual report Homogene Groep International Samenwerking

⁴ The calculated 'fair share' of the Netherlands is €1.25 billion of the \$100 billion target

Beantwoording vragen

1.) Hoe kan het Nederlandse bedrijfsleven meer betrokken worden bij de twin-transitie in (lage en) midden-inkomenslanden?

Kernpunt 3: *Nederlandse transitie als internationale “kraamkamer” van hoogwaardige duurzame technologieën*

- ✓ Verbind transitie hier en daar
- ✓ Zet in op hoogwaardige duurzame technologie en oplossingen
- ✓ Ontwikkel internationale agenda en stem Topsectoren en Missiegedreven beleid van EZK af met BHOS beleid
- ✓ Ontwikkeling van publiek private samenwerkingsverbanden rondom deze technologieën en oplossingen
- ✓ Versterk kennisoverdracht en capacity building rondom deze hoogwaardige duurzame technologieën en oplossingen
- ✓ Neem regie in de Nederlandse bijdragen aan internationale klimaatfinanciering door deze (gedeeltelijk) te koppelen aan de “kraamkamer” functie
- ✓ Aanvullend hierop:

Rondom energie en klimaat zien wij dat er vanuit Nederlandse BHOS beleid tot op heden veel ingezet wordt op kleinschalige en/of laagwaardige technologieën voor de allerarmste in lage-inkomenslanden die een groot effect op armoede kan hebben, maar een veel kleiner effect op de uitstoot van broeikasgassen⁵. Dit staat in groot contrast met de activiteiten en ambities van het Nederlandse bedrijfsleven en kennisinstellingen ten aanzien van het Nederlandse Klimaatakkoord en de EU Green Deal waar de focus met name ligt om de uitstoot broeikasgassen van bijvoorbeeld de energie en industrie sector aan te pakken met onder meer hoogwaardige en grootschalige technologie. Het aanpakken van energieverbruik en uitstoot van de middenklasse zijn de meest doeltreffende maatregelen om de uitstoot in ontwikkelingslanden aan te pakken en sluiten beter aan bij de Nederlandse expertise.

Kernpunt 4: *Focus, massa en langere termijn*

Maak een keuze voor 1-2 onderwerpen per land en zet daar (voor langere tijd) als Nederland vol op in en ontwikkel daarmee een goede zichtbare rol op grote transitie.

- ✓ Aanvullend hierop
Heb juist ook aandacht voor de nexus onderwerpen. BHOS defineert twin-transities als een digitale innovatie in combinatie met verduurzaming. TNO ziet deze definitie graag breder; eenzelfde transitie in Nederland en een ander land aan elkaar koppelen. Denk ook aan energietransitie en mobiliteit; energie-voedsel en water (duurzame groente en voedselproductie, kassenteelt, duurzame energie/warmte, CO2 en watermanagement)

Kernpunt 5: *Toegepaste kennis als verbinder, vooruitgeschoven post en in buitenlands beleid (Science in and for diplomacy)*

Betrek de Nederlandse onafhankelijke toegepaste kennisinstututen zowel intern (science in diplomacy) als extern (science for diplomacy).

---

⁵ Michaelowa, A., & Michaelowa, K. (2007). Climate or development: Is ODA diverted from its original purpose?. *Climatic change*, 84(1), 5-21.

2.) Hoe kunnen overheid, bedrijfsleven en kennisinstellingen beter samenwerken om de duurzame ontwikkelingsdoelen te halen?

Kernpunt 1: *Maak gebruik van de expertise, kennis en rol van publieke toegepaste kennisinstellingen*

Kernpunt 2: *Van "Aid en Trade" naar Business met Impact met een juiste balans tussen business en sociale en lokale impact*

Kernpunt 3: *Nederlandse transitie als internationale "kraamkamer" van hoogwaardige duurzame technologieën:*

- ✓ Verbind transitie hier en daar
- ✓ Zet in op hoogwaardige duurzame technologie en oplossingen
- ✓ Ontwikkel internationale agenda en stem Topsectoren en Missiegedreven beleid van EZK af met BHOS beleid
- ✓ Ontwikkeling van publiek private samenwerkingsverbanden rondom deze technologieën en oplossingen
- ✓ Versterk kennisoverdracht en capacity building rondom deze hoogwaardige duurzame technologieën en oplossingen
- ✓ Neem regie in de Nederlandse bijdragen aan internationale klimaatfinanciering door deze (gedeeltelijk) te koppelen aan de "kraamkamer" functie
- ✓ Aanvullend hierop:
Denemarken heeft [14 publiek-private klimaatpartnerschappen](#) opgezet rondom sectoren "die de CO2-uitstoot in hun respectieve industrie kunnen terugdringen en tegelijkertijd van Denemarken een pioniersland voor de rest van de wereld kunnen maken door het groene concurrentievermogen van de bedrijven in een mondiale context te versterken".⁶ Denemarken heeft zich in de afgelopen decennia een goede internationale uitgangspositie verworven in groene technologie die inmiddels internationaal volwassen is geworden, met name windenergie. Dat zou betekenen dat Nederland moeten inzetten op die duurzame technologieën waar wij 1.) met het Klimaatakkoord op inzetten 2.) een goede uitgangspositie hebben of kunnen opbouwen qua kennis, (maak)industrie/bedrijfsleven, en die 3.) internationaal potentie hebben in onder meer midden-inkomenslanden.

Kernpunt 4: *Focus, massa en langere termijn*

Maak een keuze voor 1-2 onderwerpen per land en zet daar (voor langere tijd) als Nederland vol op in en ontwikkel daarmee een goede zichtbare rol op grote transitie.

- ✓ Aanvullend hierop:
Er dient goed bekeken te worden wat in lage en middeninkomenslanden nu en in de toekomst nodig is en door een onafhankelijke partij als TNO, WUR, Deltares etc. en een roadmap te ontwikkelen voor een land. In die roadmap is aandacht voor business en de sociale impact (opgehangen aan de SDG's: subdoelen en KPI's) en worden de rollen voor alle stakeholders beschreven. Technologie, business modellen, capaciteit en regelgeving moeten allemaal georganiseerd worden en als publieke en private spelers op elkaar afgestemd zodat ze elkaar versterken
- ✓ Neem als voorbeeld de missie gedreven plannen die ook in Nederland worden ontwikkeld; de nationale roadmaps die TNO nu maakt voor Zambia, Zimbabwe, Malawi en Kenya op het gebied van circulariteit van afval (in opdracht van CTCN); de (internationale) Nederlandse ontwikkelingen rondom groene waterstof en de rol van TNO en bedrijven hierin. Daar is

---

⁶ Financial Times, 2021, Danish companies take a lead in green technology <https://www.ft.com/content/7ea8adb8-a2af-4ccc-8f2c-29b3fd78625c>

samenwerking tussen de partijen in de aanpak een cruciaal onderdeel, wat ook lokaal onderkend wordt.

Kernpunt 5: *Toegepaste kennis als verbinder, vooruitgeschoven post en in buitenlands beleid (Science in and for diplomacy)*

Betrek de Nederlandse onafhankelijke toegepaste kennisinstellingen zowel intern (science in diplomacy) als extern (science for diplomacy).

✓ Aanvullend hierop:

Tevens laat het zien dat Nederland niet alleen binnen Europa maar ook daarbuiten een serieuze inhoudelijke partner is in het bieden van klimaatsteun aan landen met andere nationale omstandigheden, verantwoordelijkheden en vermogen om ook de transitie en “groene doorstart” te maken en zo de doelen van het Parijsakkoord binnen bereik te houden. Hierdoor wordt tevens invulling gegeven aan de afspraken die Nederland hierover ondertekend heeft in het UNFCCC Kopenhagen Akkoord (2009) en de Parijs Akkoord (2015) over het bieden van klimaatsteun (artikel 4,7,9,10 en 11).

3.) Hoe kan de bovengenoemde Nederlandse inzet op beleidscoherentie voor ontwikkeling verder versterkt of verbeterd worden?

Kernpunt 3: *Nederlandse transities als internationale “kraamkamer” van hoogwaardige duurzame technologieën:*

- ✓ Ontwikkel internationale agenda en stem Topsectoren en Missiegedreven beleid van EZK af met BHOS beleid
- ✓ Versterken van kennisoverdracht en capacity building aan kennisinstellingen aan LMICs rondom deze duurzame technologieën en oplossingen.
- ✓ Aanvullend hierop:
Hiermee kan tevens (gedeeltelijk) invullen gegeven worden aan de afspraken die Nederland hierover ondertekend heeft in het UNFCCC Kopenhagen Akkoord (2009) en de Parijs Akkoord (2015) over het bieden van klimaatsteun (artikel 4,7,9,10 en 11).
- ✓ Een eerlijke transitie betekent ook het respecteren van alternatieve verduurzamingstrajecten in MICs en LICs waarin bijvoorbeeld gas, nucleair, CO₂-opslag en grootschalige waterkracht een rol spelen om nationale prioriteiten en industrialisatie-doelstellingen te behalen. Nederland dient een voorbeeldfunctie in te nemen maar zich sterk bewust te zijn van het “common but differentiated responsibilities principle (CBDR)” en de lokale context.

4.) Hoe kan de overheid het duurzame verdienvermogen van Nederlandse bedrijven in het buitenland versterken?

Kernpunt 1: *Maak gebruik van de expertise, kennis en rol van publieke toegepaste kennisinstellingen*

Kernpunt 2: *Van “Aid en Trade” naar Business met Impact met een juiste balans tussen business en sociale en lokale impact*

Kernpunt 3: *Nederlandse transities als internationale “kraamkamer” van hoogwaardige duurzame technologieën:*

- ✓ Verbind transitie hier en daar
- ✓ Zet in op hoogwaardige duurzame technologie en oplossingen
- ✓ Ontwikkel internationale agenda en stem Topsectoren en Missiegedreven beleid van EZK af met BHOS beleid

- ✓ Ontwikkeling van publiek private samenwerkingsverbanden rondom deze technologieën en oplossingen
- ✓ Versterk kennisoverdracht en capacity building rondom deze hoogwaardige duurzame technologieën en oplossingen
- ✓ Neem regie in de Nederlandse bijdragen aan internationale klimaatfinanciering door deze (gedeeltelijk) te koppelen aan de “kraamkamer” functie
- ✓ Aanvullend hierop:
De klimaat en energietransitie in Nederland is - niet geheel zonder reden – tot op heden vooral gericht op wat er binnen de grenzen van Nederland moet gebeuren om de klimaatdoelstellingen te halen. Internationale handelsmogelijkheden en verdienpotentieel van publieke investeringen in de Nederlandse energietransitie hebben tot op heden niet of nauwelijks aandacht gekregen. Afstemming tussen nationale en internationale Nederlandse publieke investeringen en bijdrage op het thema klimaat en energietransitie - door het identificeren van synergiën met internationale behoeften en beschikbare Nederlandse kennis(ontwikkeling) en technologie – kan wederzijds gunstige uitkomsten hebben.

Kernpunt 4: *Focus, massa en langere termijn*

Maak een keuze voor 1-2 onderwerpen per land en zet daar (voor langere tijd) als Nederland vol op in en ontwikkel daarmee een goede zichtbare rol op grote transitie.

- ✓ Aanvullend hierop
Gezien de complexiteit en lange termijn strategie meer contiuniteit op posten – minder rouleren. Zo is er meer kans op relatie ontwikkeling.

Kernpunt 5: *Toegepaste kennis als verbinder, vooruitgeschoven post en in buitenlands beleid (Science in and for diplomacy)*

Betrek de Nederlandse onafhankelijke toegepaste kennisinstituten zowel intern (science in diplomacy) als extern (science for diplomacy).

5.) Op welke thema's of sectoren ziet u kansen om internationaal te ondernemen?

Kernpunt 4: *Focus, massa en langere termijn*

Maak een keuze voor 1-2 onderwerpen per land en zet daar (voor langere tijd) als Nederland vol op in en ontwikkel daarmee een goede zichtbare rol op grote transitie.

- ✓ Aanvullend hierop
Vanuit historisch perspectief wordt vanuit Nederland met name ingezet op de klassieke onderwerpen rondom water en landbouw. Gezien de investeringen en transformatie die in Nederland gaan doormaken als onderdeel van het Klimaatakkoord is dit te eenzijdig richting de toekomst. Activiteiten rondom groene/blauwe waterstof, CO2 opvang en (ondergrondse) opslag technologie en kennis, verduurzaming van industriële processen, energie-water en voedsel (duurzame groente en voedselproductie; kassenteelt, duurzame energie/warmte, CO2 en watermanagement) zijn voorbeelden vanuit de energie en industrie sector waarom heen internationale publiek-private ambities, strategieën en samenwerkingsverbanden gecreëerd kunnen worden. Hiermee kan tevens een flinke bijdrage geleverd worden aan de doelstellingen van het Klimaatakkoord van Parijs.
- ✓ Andere sectoren zijn: Circulaire economie, innovatieve bouwmaterialen, digitalisering, gezondheid, innovatiemanagement. Waarbij vooral aandacht voor de nexus van deze onderwerpen.

6.) Hoe kan de overheid het bedrijfsleven (specifiek het MKB) dat internationaal onderneemt (of dat zou willen) beter ondersteunen om zaken te doen in het buitenland?

- a. Welke ondersteuning hebben bedrijven nodig om internationaal succesvol te zijn op terreinen van digitale innovatie (innovatiesamenwerking) en verduurzaming?
  - b. Voor handel met welke landen (of regio's of markten) zou ondersteuning moeten zijn?
  - c. Wat zou de overheid op het gebied van handelsbevordering niet meer moeten doen?
- ✓ Zelfde landenlijst behouden – lange termijn strategie hanteren
  - ✓ Specifieke calls uitzetten of publiek-private programma's optuigen rondom thema's (bijvoorbeeld als onderdeel van de Afrika strategie – zoals genoemd in het coalitieakkoord) of nationale roadmaps die passen bij de nationale of regionale thema's en context en waar men in de landen naar op zoek is.
  - ✓ Informatie sessies over de nationale roadmaps per land – met concrete vraag naar nieuwe kennis en kansen voor business en matchmaking met lokale bedrijven.
  - ✓ Faciliteit voor eerste haalbaarheidsonderzoeken – los van de grote potentie eisen als MIT en DHI regeling
  - ✓ De overheid moet met zijn instrumentarium meer gericht zijn op innovatie en flexibiliteit: minder strak alles van tevoren dicht timmeren, niet alleen resultaat gericht en de dagtarieven van innovatie instituten accorderen

7.) Waar is Nederland op het gebied van ontwikkelingssamenwerking volgens u goed in? Op welke thema's zou Nederland een aanjagende rol kunnen vervullen?

- ✓ Zie ook vraag 5.
- ✓ Nederland is goed in innoveren, geïntegreerde aanpak en als publiek private partijen hierin samenwerken
- ✓ Nederlandse kennispartijen zijn goed in het kennisoverdracht/uitwisseling en capacity building. : TNO (en in het verleden ECN) heeft ruime ervaring met het leveren van capacity building en kennisoverdracht activiteiten (o.a. Indonesië, Thailand, Peru, Mozambique, Tanzania, Zimbabwe, Ecuador Bangladesh, Jordanië etc.). Helaas biedt het huidige instrumentarium daar niet of nauwelijks ruimte meer voor evenals het ontbreken van co-financiering om aan te sluiten bij Europese internationale initiatieven als onderdeel van de EU Green Deal.
- ✓ In die transitie werken we pre-competitief al samen vaak geleid door onafhankelijk kennisinstituten. Dit leidt tot gezamenlijke kennisontwikkeling, proposities per bedrijf en positieve impact op de maatschappij.
- ✓ We moeten kiezen voor transitie als energie, klimaat, water, circulair eiwit, digitalisering, gezondheid en water. En liefst mogelijke nexussen hier tussen
- ✓ Digitalisering: stimuleer ontwikkeling en toegankelijkheid van open data en de ontwikkeling van transparante digitale platforms voor SMEs en lokale overheden.

8.) Op welke manier en op welk vlak kan de Nederlandse ontwikkelingssamenwerking nog meer innoveren?

Kernpunt 1: *Maak gebruik van de expertise, kennis en rol van publieke toegepaste kennisinstituten*

Kernpunt 2: *Van "Aid en Trade" naar Business met Impact met een juiste balans tussen business en sociale en lokale impact*

Kernpunt 3: *Nederlandse transitie als internationale “kraamkamer” van hoogwaardige duurzame technologieën:*

- ✓ Verbind transitie hier en daar
- ✓ Zet in op hoogwaardige duurzame technologie en oplossingen
- ✓ Ontwikkel internationale agenda en stem Topsectoren en Missiegedreven beleid van EZK af met BHOS beleid
- ✓ Ontwikkeling van publiek private samenwerkingsverbanden rondom deze technologieën en oplossingen
- ✓ Versterk kennisoverdracht en capacity building rondom deze hoogwaardige duurzame technologieën en oplossingen
- ✓ Neem regie in de Nederlandse bijdragen aan internationale klimaatfinanciering door deze (gedeeltelijk) te koppelen aan de “kraamkamer” functie

Kernpunt 4: *Focus, massa en langere termijn*

Kernpunt 5: *Toegepaste kennis als verbindende, vooruitgeschoven post en in buitenlands beleid (Science in and for diplomacy)*

Voor thema's zie vraag 5

9.) *Op welke manier/welk vlak kan Nederland als donor nog meer durf te tonen?*

- ✓ Neem regie in de Nederlandse bijdragen aan internationale klimaatfinanciering door deze (gedeeltelijk) te koppelen aan de “kraamkamer” functie. Door niet hoofdzakelijk afhankelijk te zijn van externe partners (multilaterale fondsen en bijdragen aan internationale organisatie) in het behalen van de Nederlandse internationale klimaatdoelstellingen maar op bepaalde thema's en onderwerpen ook zelf het heft in handen te durven nemen.

Denk verder aan:

- ✓ Blend financiering aangaan: leningen en grants
- ✓ Impact fondsen op te zetten met blend financiering
- ✓ Transformatieve innovaties te ontwikkelen – leapfrogging technologieën ontwikkelende starten met laag TRL nivo (Technology readiness Level)
- ✓ Project governance te hanteren die past bij innovatie (er mag wat mislukken, dat is accountable)

10.) *Heeft u nog andere punten van aandacht die u vindt dat meegenomen dienen te worden in de nieuwe beleidsnota?*

- ✓ Outside-in: Er is structurele steun nodig voor een expertise en kenniscentrum voor kritieke grondstoffen als centraal informatie en adviesplatform. Veel (kritieke) grondstoffen voor de Nederlandse economische en duurzame ambities komen uit landen die onder de BHOS notitie vallen. Gezien deze afhankelijkheid die waarschijnlijk alleen maar zal toenemen is het noodzakelijk om de Nederlandse kennis- en informatiepositie op dit vlak te verbeteren. Veel Europese Geologische Diensten zijn het kenniscentrum voor kritieke grondstoffen. Door onderzoek, monitoring en analyses worden zaken als leveringszekerheid, prijsontwikkeling, technische ontwikkelingen en beleidsadviezen gegeven over de schaarse en kritieke grondstoffen tijdens de transformatie van energiesystemen, industriële processen en in een digitale samenleving. In Nederland is het onderhouden en verder ontwikkelen van kennis en expertise over dit onderwerp niet van nature bij een organisatie belegd of structureel gefinancierd omdat er nauwelijks kritieke grondstoffen in ons land voorkomen.

- ✓ Proces: Ga over deze input het gesprek aan bilateraal en met sector specifiek groepen, zodat het verder verduidelijkt kan worden, aangescherpt en er gezamenlijkheid ontstaat. Een echt open dialoog.
- ✓ Als TNO gaan wij graag het gesprek met jullie aan en geven wij graag een nadere toelichting op deze reactie.

Aan deze reactie hebben de volgende personen bijgedragen: Jasper Donker, Mathilde Miedema, Friso Veenstra, Peter-Paul van 't Veen, Yvette Fleming, Paul van den Oosterkamp en Koen Smekens.

